Lakiehdotus lohenkalastuksen kieltämisestä Tenojoella 2022

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Vastinekuuleminen 17.5.2022

Tapio Hakaste ja Irena Pirhonen

MMM/LVO

Lausunnoista

- Perustuslakivaliokunta
  - ehdotetulle sääntelylle on hyväksyttävät, perustuslain 20 §:ään kiinnittyvät perusteet
  - Sääntelyn suhteesta omaisuudensuojaan ja elinkeinovapauteen valiokunnalla ei muutenkaan ole huomauttamista
  - Ottaen huomioon myös rajoituksen määräaikaisuuden nyt ehdotettu sääntely ei muodostu ongelmalliseksi perustuslain 17 §:n 3 momentin kannalta

  - Selvitettävä mahdollisuuksia toimenpiteisiin perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaisiin oikeuksiin vähemmän puuttuvalla tavalla sääntelyn tavoitteita vaarantamatta.

- Oikeusministeriö
  - Säätelyn määräaikaisuus
  - Vähäisen kalastuksen sallimisen riskit tuotu esiin ajalliset ja alueelliset mahdollisuudet
  - Olisiko mahdollista sallia tietylle kalastajaryhmälle, esimerkiksi saamelaisille kalastusoikeuden haltijoille

- Perusteet rajoituksille olemassa
  - Lapin ELY-keskus, *Lohen kalastuskuolevuuden minimointi on myös tieteellisen neuvon mukaista.* Suomen Vapaa-ajan kalastajien keskusjärjestö, *pitävänsä tutkittuun tietoon perustuvaa kalastuksen säätelyä tarpeellisena.* Tenon kiinteistönomistajat ry, *lohen kalastuskielto …kieltää lohenkalastuksen kaikilta kalastajaryhmiltä yhdenvertaisesti .. ..lohen kalastuskielto on välttämätön investointi tulevaisuuteen*

…mutta mitä Tenon lohikantojen seuranta- ja tutkimusryhmän raportin suositus tarkoittaa, *ei lohenkalastusta tai mahdollisimman vähän kalastusta?*

- Luonnonvarakeskus
  - *Tenojoen lohikannoissa ei kokonaisuutena lainkaan kalastettavaa ylijäämää*
  - *Kaikki lohenkalastus on biologisesti määritellen ylikalastusta*
  - *(pre-fishery abundance, PFA) oli vuosina 2020 ja 2021 ensimmäistä kertaa pienempi kuin koko vesistön kutukantatavoite*
  - Lohikantojen tilan kehityssuunta on ollut kautta linjan heikentyvä
  - Usean vuoden emokalojen nousumäärän ennuste on heikko
- Vähäinen lohenkalastus, päätöksenteko missä määrin muita tekijöitä kuin selkeästi kalastuksen ylikalastusluonteen toteava biologinen lohikantojen tila voidaan ottaa huomioon
  - Riskinottoa suhteessa ennalta varautumisen periaatteeseen
  - Kalastussopimus yleensä, sopimuksen 16 artikla
  - Liikkumavaraa pienennetty jo vuoden 2017 kalastussäännöllä

- Neuvotteluissa kalastussäännön mukautuksista Norjan kanssa aiemmin keväällä esillä ehdotus vähäisestä kalastuksesta, ei saatu neuvottelutulosta
  - Lausunnoissa esillä olleissa ehdotuksissa ehdotukset vähäisestä kalastuksesta määrältään hylättyä ehdotusta runsaampia
  - Tenon loheen kohdistuvaan kalastuksen tarkastelu kokonaisuutena, Norja toimeenpannut kalastuskiellon jokialueellaan sekä myös Tenovuonossa ja läheisellä rannikolla
    - Sopimismahdollisuudet tulevaisuudessa Norjan kanssa otettava huomioon

- Saamelaisten perinteiset elinkeinot, myös elinkeinojen nykyaikaiset ilmenemismuodot saamelaiskulttuurin harjoittamisen suojan piirissä
- Elinkeino = ansioksi ammattimaisesti harjoitettavaa jatkuvaa toimintaa
  - Alueella ei ole useisiin vuosiin ollut yhtään ammattikalastajaa
  - Määritelmä täyttyy Tenon vesistössä lohen kalastukseen liittyvän matkailuelinkeinon osalta, joka perustuu matkailijoille myytäviin kalastuslupiin
  - Kotitarvekalastusmahdollisuuksia on pyritty turvaamaan muiden kalalajien kalastusmahdollisuuksilla, lisäksi kalastuslain 10 §:n mukaiset mahdollisuudet

- Muiden lajien kalastusmahdollisuudet osaltaan mahdollistamassa saamelaisen kalastuskulttuurin ylläpitoa ja siirtoa

- Vähäisen kalastuksen kohdistaminen vain perustuslain 17 pykälän 3 momentin nauttiman suojan mukaisille henkilöille
  - Suomalaisessa lainsäädännössä ei ole käyttökelpoista riittävän yksiselitteistä määritelmää siitä, kuka on saamelainen
  - Ero saamelaisuuden nojalla haluttujen palveluiden luonteessa: esim. terveyspalveluiden käyttöoikeus omalla äidinkielellä vs. mahdollisuus saada huomattavasti laajemmat oikeudet tarjoava edullinen pyyntilupa

Pykälät

- 1 §: Lohi on rauhoitettu Tenojoen vesistössä vuonna 2022, eikä sitä saa kalastaa tai ottaa saaliiksi.
- 2 §: Lohenkalastukseen tarkoitettujen välineiden käyttö on kielletty.
- 3 §: 1 tai 2 §:ssä säädettyjen kieltojen tahallinen rikkominen rangaistavaa.
- 4 §: jos lohen ottaa saaliiksi, voidaan tuomita maksamaan valtiolle se arvo, joka lohelle on säädetty, 3480 €
- 5 §: ELY-keskuksen toimivalta myöntää poikkeuslupa yksittäistapauksissa tieteellistä tutkimusta tai käytännön kokeita varten, luvan oltava perusteltu kalakantojen suojelun tai kestävän käytön edistämiseksi
- 6 §: Valvontapykälä, poliisi, rajavartiolaitos, kalastuslain 19 §:ssä tarkoitetut kalatalousviranomaiset, Metsähallituksen erätarkastajat ja kausivalvojat sekä kalastuslain mukaiset kalastuksenvalvojat

Loppupäätelmät

- Mahdollisuuksia sellaisiin toimenpiteisiin, joilla lohikantaa voitaisiin suojella ja elvyttää saamelaisten perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaisiin oikeuksiin vähemmän puuttuvalla tavalla sääntelyn tavoitteita vaarantamatta ei käytännössä ole vuodelle 2022.
- Lausuntojen perusteella ainoa pykälämuutos hallituksen esitykseen jota maa- ja metsätalousministeriö esittää, on täydennys valvontapykälään.
- Korkeimman oikeuden tuoreilla ratkaisuilla (KKO:2022:25 ja KKO:2022:26) ei nähdä olevan merkittäviä muutoksia kalastuksen valvonnan osalta, valvojat noudattavat lain valvomista siten kuin siinä on säädetty. Mahdollinen vaikutus kalastuksenvalvonnan tarpeen lisääntymiseen Tenojoella, jos kalastajat kokevat, että nyt säädettäväksi ehdotettu laki ei koske heitä.
- Ratkaisujen vaikutus kalastuksensäätelyyn jatkossa: otettava tarkemmin huomioon tieteellisen tutkimuksen tulokset ja arvioitava, ovatko rajoitukset välttämättömiä ja oikeasuhtaisia lohikantojen tilan suojelemiseksi.
- Tenon kalastussopimuksen kalastussäännön uudistamisneuvotteluissa on paremmat mahdollisuudet kehittää toimenpiteitä, joilla lohikantaa voitaisiin suojella ja elvyttää saamelaisten perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaisiin oikeuksiin vähemmän puuttuvalla tavalla sääntelyn tavoitteita vaarantamatta. Esimerkiksi saaliskiintiöiden käyttöönotto saattaa tarjota tällaisia mahdollisuuksia.